

2. ÜNİTE

İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

2.1. İNSANLIĞIN İLK İZLERİ

- İnsanın geçmişini, tabiatla mücadelesini, sosyal ilişkilerini ve inançlarını öğrenmek geçmişten günümüze ulaşan izlerin incelenmesine bağlıdır.
- İnsanoğlunun geçmiş yaşamı hakkında yerleşim yerleri, konar-göçer yaşam alanları, tapınaklar, mezarlar ve doğal çevre araştırılır, çıkarımlar elde edilir.
- Yazıdan önceki dönemin aydınlatılabilmesi için en önemli unsur arkeolojik araştırmalardır.
- Günümüzden yaklaşık 2,5 milyon yıl önce Dünya, buzullarla kaplı olduğu için insan yaşamına uygun değildir.
- Buzulların yavaş yavaş erimeye başlamasıyla birlikte özellikle kuzey yarım kürenin bazı alanlarında ılıman iklim kuşakları oluşmuş, doğal çevre insan yaşamına uygun hâle gelmiş ve ilk yerleşme ile ilgili hareketlilikler bu kuşakta görülmeye başlanmıştır.
- 12 bin yıl önce Anadolu'nun güneydoğusunda ve Mezopotamya'da Bereketli Hilal olarak da adlandırılan bu coğrafyada iklim giderek insan yaşamına uygun hâle gelmiş ve bu bölgede nüfus artmaya başlamıştır.

İlk İnsanların Hayat Tarzı ve Geçim Kaynakları

- Yazının icadından önceki dönemde insanın hayat tarzı avcılık ve besin toplayıcılığı şeklinde tüketici; yabani tahılları ıslah ederek kendi kontrolünde planlı bir tarımsal faaliyete başlaması ile üretici hale gelmiştir.
- Yerleşik yaşam ve tarımsal üretim sonucunda daha kolay beslenme yollarının öğrenilmesi, nüfus artışına yol açmıştır.

Tarih Öncesi Dönemlendirme

- Yazının icadından önceki dönem olan tarih öncesi devirler sınıflandırılırken insanların kullanmış oldukları araç-gereç ve madenlerden yola çıkılmıştır.
- Tarih öncesi Çağlar: Taş Çağı ve Maden Çağı şeklinde dönemlendirilmiştir.
- Taş Çağı: Eski Taş, Orta Taş ve Yeni Taş Çağı; Maden Çağı da Bakır, Tunç ve Demir Çağı olarak dönemlere ayrılmıştır.
- Dönemlendirme de üretim ve yerleşme biçimi ile yaşam koşulları etkili olmuştur.
- Tarih öncesi devirlerin, başlangıç ve bitiş zamanları bölgelere göre farklılıklar gösterir.
- Yazının icadıyla birlikte tarihî çağlar başlamıştır.
- Paleolitik Çağ, insanlık tarihinin başlangıç aşamasıdır. Bu çağda avcı ve toplayıcı hayat tarzına sahip olan insanlar, et ve yabani tahıllarla beslenmiştir.
- İnsanlar, bu dönemde giyim için bitki ve hayvanlardan elde ettiği ürünleri kullanmışlardır.
- Bu dönemin en önemli gelişmelerinden birisi de ateşin bulunmasıdır.

- Anadolu'da Paleolitik Çağ'ın en eski yerleşmeleri İstanbul'da Yarımburgaz Mağarası ile Antalya'daki Karain Mağarası'dır.

- Mezolitik Çağ, hayat tarzı olarak Paleolitik Çağ ile benzerlik gösterir. Bu çağda mikrolit olarak tanımlanan çakmak taşı ve obsidyenden yapılmış kazıyıcı ve delici küçük taş aletler kullanılmıştır.

- Antalya Beldibi, Belbaşı ve Öküzini mağaralarında bu çağa özgü aletlerin örnekleri ortaya çıkarılmıştır.

- Neolitik Çağ'da tarım keşfedilmiş ve hayvanlar evcilleştirilmiştir. Böylece üretim aşamasına geçilmiş ve yerleşik hayat başlamıştır.

- Bu dönemde mağaralar yerini belli bir kısmı toprağa gömülü yuvarlak planlı kulübe şeklindeki barınaklara bırakmıştır. Bu barınaklar, zamanla dikdörtgen planlı megaron tipi evlere dönüşmüştür.

- Neolitik Çağ'daki diğer bir yenilik ise çanak çömlek yapımının başlamasıdır. Çanak çömlek yapım biçimleri, fırınlama teknikleri, süsleme alışkanlıkları, bu çağın kültürel ve sosyal yapısı hakkında aydınlatıcı bilgiler sunmaktadır.

- Son araştırmalar, ilk defa tarımı yapılan buğdayın ana vatanının Urfa ve Diyarbakır arasındaki Karacadağ olduğunu ortaya koymuştur.

- Kalkolitik Çağ, insanlığın Taş Devri'nden Maden Devri'ne geçiş dönemidir. Bu dönemde aletler, ilk kullanılan maden olan bakırdan yapılmıştır. Köyler, şehirlere dönüşmeye başlamıştır.

- Madencilik insan hayatındaki önemi Tunç Çağı'nda artarak devam etmiştir. Madencilik gelişmesi iş bölümüne dayalı şehir yaşamının başlamasını sağlamıştır. Yazı, Anadolu'da bu çağdan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

- Demir madeninin işlenmesiyle Demir Çağı başlamıştır. Anadolu'da Demir Çağı'nda Urartu, Frig, Lidya gibi krallıklar kurulmuştur.

Yerleşik İnsan ve Medeniyet

- Yerleşik yaşama ve medeniyete ait ilk yerleşim merkezleri yazıdan önceki dönemde görülmektedir. Anadolu'da Göbeklitepe, Catalhöyük ve Çayönü gibi yerleşim yerleri bu dönemi aydınlatan önemli yaşam bölgeleridir.

Göbeklitepe

- Şanlıurfa kent merkezinin 18 km kuzeydoğusunda, Örencik köyü yakınlarındadır.

- 1995 yılında Arkeolog Klaus Schmidt (Klaus Simit) tarafından başlayan kazılar sonucunda insanlık ve uygarlık tarihini değiştirecek veriler bulunmuştur.

- Yaklaşık 12 bin yıl öncesinde nasıl tasarlandığı hâlâ cevap bulamayan tapınak, Mısır Piramitlerinden ve İngiltere'deki Stonehenge'den (Stonhen) yaklaşık 7 bin 500 yıl önce inşa edilmiş olmasıyla da tüm dikkatleri üzerine çekmektedir.

Çatalhöyük

- Anadolu'da yazıdan önceki dönemi en iyi yansıtan yerleşim alanlarından bir diğeri ise Konya'nın Çumra ilçesi yakınlarında bulunan Çatalhöyük yerleşkesidir.
- Duvar resimlerinde kent planına yer veren ilk yerleşim merkezidir. Günümüzdeki mülkiyet kavramının o devirde başladığı, pişmiş topraktan yapılmış damga mühürlerle belgelenmiştir.
- Çatalhöyük'te bulunan en önemli objelerden bir tanesi de yüksek kabartma ana tanrıça motifleridir.- Çatalhöyük, günümüzde "UNESCO Dünya Mirası" listesinde olan önemli bir yerdir.

Çayönü

- Anadolu' bulunan Diyarbakır'ın Ergani ilçesi sınırlarındaki Çayönü'de önemli bir merkezdir.
- Çayönü'nde yapılan kazılar sonucunda 8 000 m2 alan 1964 yılında Robert J. Braidwood (Rabirt J. Breydvud) ve Halet Çambel başkanlığında bir ekiple açığa çıkarılmıştır.
- Çayönü mezar sistemleri; dinî merkezler, sanatsal eserler, madenin ateş ile kullanılması, obsidyenin işlenmesi gibi pek çok alanda çevre uygarlıklara öncülük etmiştir

2.2. YAZININ GELİŞİMİ

- İlk Çağ'da Mezopotamya'daki dinî inanışlar etkisiyle Sümerler, mabet ekonomisinin zorunluluğu ile sembol yazısını (piktograf) icat etti.
- Sümerlerin kullandığı ilk yazılı kil tablet örneklerine Uruk kentinde rastlanmıştır.

Yazılı Kültürün Başlaması

- Yazının icadı insanlık tarihinin bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir.
- İnsanlar, yazı sayesinde bilgi birikimlerini nesilden nesile aktararak günümüze kadar ulaştırabilmiştir. Yazı sayesinde insanlık geçmişten haberdar olmuş, bilim ve teknolojiye ilerleme kaydetmiş ve teknolojiyi hayata geçirmiştir.
- Tarih öncesi çağlarda insanlar nesiller arası söze dayalı bilgi aktarım yapmışlardır.
- Yazının icadıyla birlikte öğrenilen bilgiler yeni nesillere hem daha kolay hem de daha doğru bir şekilde aktarılmıştır.
- Yazının icadı bir ihtiyaçtan doğmuştur. Tanrılar için çalışan insanlar ürettiklerini mabetlerde birleştirmiş ve elde edilen ürünler tanrının evine yani mabede teslim edilmiştir. Rahipler, insanların teslim ettiği ürünleri tabletlere resmetmiştir. Bunun sonucunda Sümerler MÖ 3200'lerde sembol yazısını (piktograf) icat etmiştir.
- Yazının icadı, tarihî devirlerin başlangıcı kabul edilir.
- Sümerlerden sonra çivi yazısı Akad, Babil, Asur, Hitit ve Urartu gibi medeniyetler tarafından geliştirilmiştir.
- Hiyeroglif yazısını kullanan Mısırlılar, yazı aracı olarak papirüs ve fırça gibi araçlar kullanmıştır.
- Mısır yazısı, 24 sessiz harften oluşan Fenike alfabesinin gelişmesine de model olmuştur.
- Bu alfabeden Sami, sonrasında da Latin alfabesi geliştirilmiştir.

Yönetim ve Bilim Alanlarında Yazı

- Bilim, insanlığın ortak ürünüdür ve kökleri ilk insanlara kadar uzanır.
- Tarihî süreç içinde Mısır, Yunan, Çin, Hint, İran, Arap ve Türk gibi milletlerden bilim insanlarının çalışmaları, medeniyetin gelişmesine katkı sağlamıştır.
- İlk insanlar, doğa ile ilişkisinde basit teknik becerileri kullanmıştır.
- Gökyüzü olaylarının izlenmesi, kaydedilmesi ve yorumlanması günümüz modern astronomi bilimine temel oluşturmuştur.
- Modern astronomideki matematiksel dayanaklar ilk defa Mezopotamya'da kullanılmıştır.
- Mezopotamya uygarlıkları, ziggurat adı verilen tapınaklarda gözlem yaparak gök biliminde bilimsel gözlem yöntemini keşfetmiş ve bilgileri tablolaştırmıştır.
- Amasya'da yaşamış ve coğrafya konusunda çalışmış Strabon (Sitreyn), Anadolu ve çevresinde yaptığı geziler sonucunda on yedi bölümden oluşan "Coğrafya" isimli eseri yazmıştır.

2.3. İLK ÇAĞ'DA BAŞLICA MEDENİYET HAVZALARI

- MÖ 3200 Sümerlerin yazıyı bulması
- MÖ 2375 Urkagina Yasaları'nın çıkarılması
- MÖ 1900 Anadolu'da yazının kullanılmaya başlanması
- MÖ 1700 Hammurabi Kanunları
- MÖ 1296 Kadeş Savaşı
- MÖ 1280 Kadeş Antlaşması
- MÖ 1260 -1250 Truva Savaşları
- MÖ 1230 Ege Göçleri
- MÖ 776 İlk Olimpiyatlar
- MÖ 753 Roma'nın Kuruluşu
- MÖ 680 Lidyalıların parayı kullanmaya başlamaları
- MÖ 550 Pers İmparatorluğu'nun kurulması
- MÖ 359 İskender İmparatorluğu'nun kurulması
- MÖ 330 Pers İmparatorluğu'nun yıkılması
- MÖ 323 İskender İmparatorluğu'nun yıkılması
- 0 Hz. İsa'nın doğumu
- 13 Milano Fermanı
- 325 İznik Konsülü
- 330 Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığın resmî din hâline gelmesi

- 375..... Kavimler Göçü
- 395 Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması

İran Medeniyeti

- Geniş topraklara sahip Persler, satraplık denilen eyalet sistemini oluşturmuşlardır.
- Gelişmiş bir posta teşkilatı kuran Persler, Sardes'ten başlayıp başkentleri Sus'a kadar uzanan Kral Yolu'nu yapmışlardır

Hint Medeniyeti

- Hint medeniyetinde, matematikçiler sıfırı ilk defa kullanmıştır.
- Sayı sistemindeki bu erken tarihli gelişme, aritmetiğin gelişim hızını etkilemiştir.

Çin Medeniyeti

- Çinliler; barut, pusula, kâğıt ve matbaayı icat etmiştir.
- Galileo'dan (Galilo) önce güneş lekeleri konusunda bilgi vermişlerdir.
- Günümüzde de kullanılan geleneksel tıbbın tedavi yöntemleri olan masaj ve akupunkturu kullanmışlardır.

Mezopotamya Medeniyetleri

- Ulaşım, mimarlık, madencilik, çömlekçilik, dokumacılık, çiftçilik ve kanal yapımında gelişmişlerdir.
- Mezopotamya medeniyetleri aritmetik işlemlerde çarpım tablosunu kullanmış ve dört işlem yapmıştır.
- Alan ölçümleri ve su kanalları açmak için geometriden yararlanmışlardır.
- Dairenin alanı ve silindirin hacmini bulmuş ve "pi" sayısı için 3,125 değerini belirlemişlerdir.
- Çemberi 360 dereceye bölmüşlerdir.
- Mezopotamya'da astronomi gelişmiş, Ay ve Güneş tutulmaları hesaplanmış ve takvim yapılmıştır.

Sümerler

- MÖ 3200'de çivi yazısını buldular.
- "Ziggurat" adı verilen tapınaklar inşa ettiler.
- Tapınaklarda gözlem yaparak gök biliminde bilimsel gözlem yöntemini keşfetmiş, bilgileri tablolaştırmış ve astronomi alanında ilerlemişlerdir.
- Ay ve Güneş tutulmalarını hesaplamış; Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn gibi gezegenleri tespit etmişlerdir.
- Takvimlerini ay yılı esasına göre hazırlayan Sümerler, bir yılın uzunluğunu sadece 4,5 dakikalık hata ile hesaplamışlardır.
- Sümer Kralı Urkagina, MÖ 2375'te tarihte bilinen ilk yazılı kanunları çıkarmıştır.

Babiller

- Mimaride gelişmiş, Babil Kulesi ve Babil'in Asma Bahçeleri gibi eserler inşa etmişlerdir.
- Kral Hammurabi tarafından Hammurabi Kanunları hazırlanmıştır.

Asurlular

- Kara kolonileri kurmuş ve yaptıkları ticaret yolları sayesinde Anadolu'yla güçlü bir ticaret bağı oluşturmuştur.
- Bu ticari faaliyetleriyle Asurlular, Sümerlerden öğrendikleri yazıyı Anadolu'ya getirmiş ve burada tarih çağlarının başlamasını sağlamışlardır.
- Asurlu tüccarlar, başta Kaniş (Kültepe) olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde pazarlar kurmuştur.

Yunan Medeniyeti

- Yunan kentlerinde yapılan seçimler, cumhuriyet ve demokrasinin ilk izleri kabul edilir.
- Başta Aristoteles (Aristo) olmak üzere Yunan bilginleri, bitkilere ve hayvanlara ilişkin bilimsel bilgileri derleyerek botanik ve zooloji alanlarının temellerini atmıştır.
- Miletli Thales (Tales) ve Pythagoras (Pisagor); matematik, astronomi ve felsefe alanında önemli çalışmalar yapmışlardır.

Anadolu Medeniyetleri

Hititler

- Pankuş adında bir meclis oluşturdular.
- Tavananna denilen kraliçe yönetimde söz sahibidir.
- Hitit Kanunlarında evlenme, boşanma, nikâh, nişan gibi aileyle ilgili hususlara yer verilmiştir.
- Hititler, gelişmiş hukuk kurallarıyla kadın haklarına kanunlarında yer vermiştir.
- Anal denilen yıllıklar tutmuşlardır. Olayları yıllıklara kaydederken tanrıya hesap vereceklerini düşünerek yalan katmamışlardır.

Lidyalılar

- İnsanlık tarihinde ilk kez madenî parayı (sikke) basmışlardır.

Frigler

- Özellikle tarım alanında ve dokumacılıkta gelişmişlerdir.
- Tapates adı verilen halı ve kilimleri dokumuşlardır.
- Tarımı koruyucu sert kanunlar yapmışlardır. Bir öküz öldüren yada bir saban kırana ölüm cezası vermişlerdir.

Urartular

- Taş işçiliğinde gelişmiştir.
- Van Kalesi'nin yanında su kanalları, su bentleri ve mezar odaları inşa etmiştir.

- Zengin demir, gümüş ve bakır yataklarına sahip olan Urartular, maden işleme sanatında ilerleme kaydetmiştir.

Mısır Medeniyeti

- Nil Nehri etrafında ortaya çıkan Mısır medeniyeti İlk Çağ'daki en büyük medeniyetlerden biridir.

- Nil'in sularının taşması sonucu tarlaların sınırları birbirine karışmış ve bu tarlaları ayırmak için Mısır'da geometri ilmî gelişmiştir.

- Mısırlılar, bu taşkınların zamanını tespit etmek için güneş yılını hesaplamıştır. Bir yılı 365 gün olarak hesaplamış ve bir günü 24 saate bölmüşlerdir.

- Ölümden sonraki yaşama inandıkları için ölülerini mumyalamışlar böylelikle insan vücudunu tanımışlar, tıp ve eczacılık bilimlerinde gelişmişlerdir.

- Firavunları için piramit adı verilen anıt mezarlar yapmışlardır.

Doğu Akdeniz Medeniyeti

Fenikeliler

- Fenikelilerin yapmış oldukları kolonicilik sayesinde Akdeniz Havzası'nda ticari ve ekonomik etkileşim gelişmiştir.

- Akdeniz'in ilk uzman gemicileri ve tüccarları olan Fenikeliler, ticari faaliyetleri sayesinde çivi yazısı ve hiyeroglifin yerine Fenike alfabesini geliştirmiştir.

- Bu alfabeyi Yunanlılar ve Romalılar geliştirerek bugünkü Latin alfabesi oluşturulmuştur.

İbraniler

- İbranilere kadar çok tanrılı din inancı yaygınken, İbraniler tek tanrılı semavi din inancını benimsemiştir.

2.4. İNSAN VE GÖÇ

- İnsanlığın yeryüzündeki serüveninde toplumların sosyal ve ekonomik aşamaları; avcılık-toplayıcılık, çobanlık, tarım ve yerleşik hayat şeklinde sıralanabilir

- Bu aşamalarda tarımın öğrenilmesiyle başlayan süreç, insanlık için önemlidir.

- İnsanları yeni kaynak arayışına yönlendiren nedenlerden birisi nüfus artışıdır.

- İnsanlar, artan nüfusun beslenme ihtiyacını karşılamak için yeni arayışlara girmişlerdir.

- Bunun sonucunda toprağı işlemeyi keşfetmişler ve hayvanları evcilleştirmişlerdir.

- İnsanlar, yerleşik hayata geçtikten sonra beslenmek için av hayvanlarını izlemeyi ve yer değiştirmeyi bırakmıştır.

- Bu süreçte konar-göçer yaşamı devam ettiren toplumlar olsa da yerleşik toplumlar karşısında giderek sayıları azalmaya başlamıştır.

Toplulukların Yeni Coğrafyalara Hareketleri

- Geçmişten günümüze insanoğlu, zorunluluklar nedeniyle veya istediği yaşam koşullarına ulaşmak için yaşadığı yerleşim yerlerinden ayrılarak yeni yerler bulma gayreti göstermiştir.
- Tarihin her döneminde yaşanan ve toplumsal hayatın her aşamasında görülen bu göç hareketleri, insanlık tarihinin seyrini derinden etkilemiştir.
- Yerleşim yerleri ve iklimdeki değişikliklere bağlı geçim sıkıntısının yaşanmaya başlanması, politik değişiklikler, inanç gruplarının baskı altına alınması gibi gelişmeler; göçlerin siyasi, ekonomik, dinî ve coğrafi nedenlerini oluşturur.

Ege Göçleri

- “Deniz Kavimleri Hareketi” olarak da ifade edilmiş, MÖ XIII. yüzyıl sonları ile MÖ XII. yüzyıl başlarında iki aşamada yaşanmıştır.
- Göçleri gerçekleştiren toplumlar genellikle Ege ve Akdeniz’deki adalardan geldiği için tarihçiler bu göçlere Ege Göçleri ismini vermiştir
- İlk olarak Yunanistan’dan başlamıştır.

Türklerin Ana Yurttan Göçleri

- Türk toplulukları, çeşitli nedenlerle yaşadıkları bölgeleri kitleler hâlinde terk etmiş, çok uzun mesafeler katederek başka coğrafyalara göç etmiştir.
- Göçlerin siyasi ve ekonomik olmak üzere iki temel sebebi vardır.
- Ekonomik sebepler; nüfusun artması nedeniyle otlakların yetersiz kalması, kuraklık veya ağır kış şartları yüzünden kıtlık yaşanmasıdır.
- Siyasi sebepler ise Türk boyları arasındaki mücadeleler, Çin ve Moğol baskısıyla boyların yerlerini terk edip başka bölgelere gitmesidir.
- Yeni ülkeler elde etme arzusu ve yeni vatanlar kurma fikri de Türk göçlerinin sebepleri arasında sayılabilir.

İlk Çağ’ın Tüccar Toplulukları

Asurlar

- Asurların iki yüzyıl kadar Anadolu’da sürdürdükleri ticari faaliyetler, Koloni devri (MÖ 1950-1750) olarak isimlendirilir. Hâkimiyet alanlarını zamanla Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu, Suriye, Filistin ve Mısır’a kadar genişletmişlerdir.

Lidyalılar

- Lidyalıların, insanlık tarihinde ilk kez madeni parayı (sikke), ücretli askerlerinin maaşlarını ödemek için icat ettikleri tahmin edilmektedir.
- Lidyalılar, bu icatla dünya ticaretinde yeni bir atılımı başlattılar.
- Aristoteles’in deyimiyle değiş tokuşun zorunlu gerekliliğinden para ortaya çıkmış bir başka tarz kazanç becerisi olan ticaret işi oluşmuştur.

Fenikeliler

- Doğu Akdeniz sahil şeridinde genel olarak denizcilik ve deniz ticareti ile uğraşmışlardır.
- Bu denizci kavim, gemilerin inşası amacıyla gerekli keresteleri temin etmek için gelişmiş bir ormancılık faaliyeti de yürütmüştür.
- Doğu Akdeniz’de çok iyi bir ticaret ağı kurmuş olan Fenikeliler, Batı Akdeniz’de de ticaret kolonileri kurmayı başarmıştır.
- Zamanla Mısır, Kıbrıs, Girit ve Rodos dışında Sicilya, Sardunya ve İspanya’ya kadar uzanan birçok yerde ticaret kolonileri kuran Fenikeliler, bu sayede dünya deniz ticaretini kontrol etmeyi başarmıştır.

Soğdlar

- İslam öncesi Orta Asya tarihinde, merkezi Semerkant olmak üzere birçok şehir devletinden oluşurdu.
- V. yüzyılın ortasında Eftalitler’in (Ak Hunlar) ve 558 yılında Kök Türklerin hâkimiyetine giren Soğd bölgesi, özellikle Kök Türk zamanında Orta Asya’nın ekonomik, siyasi ve kültürel merkezi oldu.
- Soğdlu tüccarlar Kök Türk koruması altındaki Çin’den İtalya’ya kadar uzanan İpek Yolu üzerindeki ticareti kontrol etmiştir.
- İslam öncesinde olduğu gibi İslami dönemde de Soğdlar, İpek Yolu üzerinde etkin rol oynamayı sürdürmüştür.

2.5. KABİLEDEN DEVLETE

- Kabile, aynı atadan gelen ve birbirine kan bağıyla bağlı bulunan büyük insan topluluğuna verilen isimdir.
- Büyük devletler ve imparatorluklar kurulduktan sonra bile kabile konfederasyonları varlıklarını büyük oranda sürdürmüştür.
- Coğrafya veya iklimin hayat tarzlarını şekillendirmesiyle köyler ve kabile konfederasyonları zamanla şehir devletlerini oluşturmuştur.
- İlk Çağ medeniyet alanlarına bakıldığında Mısır’da “nom”, Sümerlerde “site”, İyon ve Dorlarda “polis” adı verilen şehir devletleri kurulmuştur.

İlk Siyasi Yönetim Biçimleri

- Sümerlerde site olarak bilinen şehir devletleri ortaya çıkmıştır.
- Akad İmparatorluğu’nu kuran ve Mezopotamya’nın tümünü yönetim altında birleştiren Kral Sargon olmuştur. Ön Asya’nın dört bir yanına seferler düzenleyen Sargon, dünyanın bilinen ilk imparatorluğunu kurmuştur.
- Babil Devleti benzer bir yapıda olsa da iktidarı ele geçiren güçlü krallar merkezî otoriteyi daha da güçlendirmiştir.
- Yunan medeniyetinin ortaya çıktığı coğrafya, dar bir sahil şeridinde sahip olup yüksek dağlarla birbirinden ayrılmıştır. Bu nedenle Yunan coğrafyasında merkezî devletler kurulamamış, polis adı verilen şehir devletleri ortaya çıkmıştır.

- Aristokratlar arasından belli bir zümrenin, krallığı yönetme hakkının kendilerinde olduğunu iddia etmesi ve yöneticilerin sadece o gruptan seçilmesi oligarşi denilen yönetim anlayışını doğurmuştur. İlk Çağ Yunan kentlerindeki bu seçim, cumhuriyet ve demokrasi anlayışının ilk izleridir.

- Yunan medeniyeti içinde daha sonraki dönemlerde, soyluluğa dayalı ayrıcalıklı sınıf olan aristokratlara veya halka karşı zaman zaman güç kullanarak yönetimi ele geçiren kişiler olmuştur. Bu kişilere “tiran” bunların yönetimine de “tiranlık” denmiştir.

- İlk Çağ’da Persler; İran, Anadolu, Mezopotamya, Mısır ve hatta Yunanistan’ın bazı bölgelerini içine alan büyük bir imparatorluk kurmuşlardı.

- Bu kadar geniş toprakları yönetmek için de Satraplık denilen eyalet sistemini oluşturmuşlardı.

- Satraplar merkezden gönderilen memurlar tarafından denetlenmişti.

- Ayrıca merkezî otoriteyi güçlendirmek ve eyaletler arasında iletişim kurmak amacıyla Persler, gelişmiş bir posta teşkilatı kurmuşlardı.

- Makedon Krallığı’nın başına geçtikten sonra Anadolu’yu, sonra da Pers İmparatorluğu’nun topraklarını ele geçiren İskender, Hindistan’ kadar ilerledi.

- Bu sayede Doğu ve Batı kültürlerinin sentezi olan Helenizm adında yeni bir kültür ortaya çıkmıştır.

- Roma İmparatorluğu’nda sırasıyla krallık, cumhuriyet ve imparatorluk dönemleri yaşanmıştır.

- Roma’da kraldan sonra etkin bir danışma kurulu olan senatoya soylular girebilmiştir. Roma toplumu; patriciler, plepler ve köleler olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır

İlk Devletlerde Sosyo-ekonomik Hayat ve Ordu

- Medeniyetlerin ekonomik yaşam ve askerî yapılarında coğrafya belirleyici bir unsurdur.

- Mezopotamya’da toplum; soylular, din adamları ve köleler gibi sınıflara ayrılmıştır.

- Halkın çoğunluğu tarım ve hayvancılıkla uğraşan çiftçilerdir.

- Toplumda marangozlar, yazıcılar, çömlekçiler, mimarlar, duvarcılar gibi zanaatkârlar ve zengin tüccarlar vardır.

- Batı Anadolu’da zengin tarım alanlarına ve maden yataklarına sahip olan Lidyalılar, Kral Yolu’nu kullanarak ticarete gelişmiş ve büyük bir refaha kavuşmuştur.

- Friglerin temel geçim kaynağı ise tarım ve hayvancılıktır. Tarım, başta hukuk olmak üzere Frig toplumunda hayatın her alanını etkilemiştir.

- İlk Çağ’da, Yunan coğrafyasında kurulan polisler, dağlık arazi nedeniyle yeterli hububatı üretememiştir. Bazı şehirler bu sorunu çevre bölgeleri kolonileri yaparak çözmeye çalışmışlardır.

- Şehir devletleri gıda ihtiyaçlarını karşılarken ticari alanda da gelişme göstermiştir.

- Yunanlılar; zeytinyağı, şarap ve imal ettikleri malların ihracatına karşılık buğday ve hammadde ithal etmiş ve böylece ticari alanda da gelişme göstermişlerdir.

- Büyük İskender, Doğu Seferi'ni Pers İmparatorluğu'na ait ticaret yollarını ele geçirmek amacıyla düzenlemiştir.
- Roma İmparatorluğu da kurulduğu coğrafya gereği deniz ticaretine ve kolonizasyon faaliyetlerine yönelmiştir.
- Romalı tüccarlar, Akdeniz ve Batı Avrupa'daki Roma topraklarında oluşan barış ortamından faydalanarak uzun mesafeli ticaret yapmıştır.
- Mısır'da Nil Nehri etrafında verimli ovaların oluşması, Mısır'ın temel geçim kaynağının tarım olmasını sağlamıştır.

Ordu

- Devletin caydırıcı bir güç olarak silahlı kuvvetlere ihtiyaç duyması ile birlikte ordu kavramı ortaya çıkmıştır.
- Ordu, devlet olgusunun ortaya çıkması ile beraber de egemenliğin maddi kaynakları içerisinde yerini almıştır.
- İlk Çağ'da yaşamış devletler, oluşturdukları medeniyeti ve sahip oldukları toprakları korumak adına askerî güce önem vermişlerdir.
- Mısır Krallığı, ülkesini genişleterek kendi coğrafyası dışındaki topraklar için savaşmıştır. MÖ 1296'da başlayan Kadeş Savaşı sonrası Mısırlılarla Hititler arasında MÖ 1280'de tarihin bilinen ilk yazılı antlaşması olan Kadeş Antlaşması yapılmıştır.
- İyon şehir devletleri ile Hitit, Frigya, Lidya ve Urartu krallıkları da ordularını ülke için bütünüleyici ve kaynaştırıcı politik bir güç olarak kullanmıştır.
- Bunun yanında Hitit ordusunun; savaşlar kazanarak tarım sektörüne iş gücü sağlamak, vergi ve ganimet yolu ile zenginlik kazanmak, ticaret yollarını denetlemek gibi işlevleri olmuştur.
- Madencilikte ilerleyen Urartularda ise ordu, bunlara ek olarak maden kaynaklarına hâkim olmak için kullanılmıştır.
- Askerî gücü daha etkin kullanmak isteyen bazı İlk Çağ Anadolu medeniyetleri, ordularında paralı askerler de bulundurmışlardır.
- Sümerlerde askerlik mesleği soylulara ait bir meslek olmasına rağmen savaş zamanı bütün Sümerli erkekler asker sayılmıştır.
- Asur Krallığı'nda ise kışlada eğitim yapan düzenli bir ordu vardır.
- Persler, büyük sayılara ulaşan birlikleriyle güçlü ordular kurmuştur. Bu ordu içinde tamamı Perslerden seçilmiş profesyonel asker olan ve sayıları on bin ile sınırlı birlikler önemli bir yere sahiptir.

2.6. KANUNLAR DOĞUYOR

- Hukuk, toplum düzenini sağlamak için çıkarılmış ve devlet eliyle güçlendirilmiş kurallar bütünüdür.
- İnsanların toplum hâlinde yaşamaya başlaması ve ilk siyasi teşkilatların oluşmasıyla birlikte hukuka ihtiyaç duyulmuştur.
- İlk Çağ'da yapılan hukuk kuralları kaynağını akıl, gelenek ve kutsal kitaplardan almıştır.
- Yazının icadından önce hukuk kuralları, sözlü olarak nesilden nesile aktarılmıştır.
- Türkler de sözlü hukuk kurallarını uzun süre uygulamıştır. Hunlar da hukukun temelini, kaynağını geleneklerden alan sözlü hukuk kuralları yani töre oluşturmuştur.
- Yazının icadıyla birlikte yazılı hâle gelen hukuk kurallarının ilk örnekleri Sümerlerde görülür.
- Baştanrı tarafından hükümdarlığın kendisine verildiğini ifade eden Sümer Kralı Urkagina, kötü idare sebebiyle meydana gelen yolsuzlukları, halkın huzursuzluğunu ve hoşnutsuzluğunu gidermek için bir adaletname hazırlamıştır.
- Babil Kralı Hammurabi'nin yaptığı kanunlar önemli bir yere sahiptir. Her ne kadar Hammurabi kendini adaletin kralı olarak ifade etse de kanunlarını Tanrı Şamaş'ın önünde durduğu bir stelin alt kısmına yazdırmıştır.
- İlk Çağ Anadolu medeniyetlerinden biri olan Hititler, gelişmiş bir hukuk sistemine sahiptir.
- Hitit Hukuku ile ilgili günümüze kadar ulaşan tabletler vardır. Hitit Kanunları, içerik bakımından Sami kavimlerinin kanunlarından farklı olup Sümer Kanunları gibi insancıldır.
- İbranilere kadar çok tanrılı din inancı yaygınken İbraniler tek tanrılı semavi din inancını benimsemiş ve bunun sonucunda ilahi kökenli hukuk kuralları bu dönemde görülmeye başlanmıştır.
- "On Emir" olarak bilinen bu hükümler, İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışlarından sonra Sina Dağı'nda Allah tarafından Hz. Musa'ya bildirilen emirlerdir.
- Yahudi inancına göre Tanrı ile İsrailoğulları arasında yapılan ahdi (anlaşma) içeren, Yahudiler'in kutsal kitabına Hristiyanlar, günümüzde "Ahd-i Atık" (Eski Ahit) demektir